

Protokoll för Lunds Botaniska Förenings möte rörande odling av hotade skånska växter lördagen den 27 januari 2018

09:30–10:00 Kaffe och smörgåsar. Uppvärmning inför dagens aktiviteter.

10:00–10:05 Ordförande Åke Svensson (ÅS) öppnade mötet och hälsade de 26 deltagarna välkomna. Detaljerat program för mötet delades ut.

10:05–10:25 Jan Holmgren (JH) och Britt Andersson (BA) (Hörte i Skurup) redogjorde för sina insatser för bevarande av ängssilja *Silauum silaus* på den naturfredade vall där arten har sin sista naturliga förekomst i Sverige. Frön har skördats från spontan ängssilja på lokalen i Hörte och odlats upp i krukor hos JH och BA, varefter utplantering har skett på röjda ytor på växtplatsen. Ett enda spontant 20–30 år gammalt individ fanns kvar 2017. En metallbur sattes år 2005 sedan runt om plantan för att skydda denna. Dessutom fanns 2016 ett tiotal planterade individ längs vallen, de flesta omgivna av metallburar. Ytterligare ett antal exemplar har planterats under 2017. Dessa exemplar har markerats med rödvita pinnar. Ängssilja från Hörte odlas även hos Nils Christensson på en gård nära växtplatsen samt hos flera andra privatpersoner i Skåne.

Efter påtryckningar av Lunds Botaniska förening har lantbrukaren Anders Andersson (Hörtegården) styckat av en 500 x 5 m stor buffertzonen längs den södra sidan av den fredade vallen. Ett naturvårdsavtal är skrivet av Länsstyrelsen, vilket innebär att denna zon under fem år från och med 2017 ska ligga i träda som skydd för ängssiljan. Förhoppningsvis kan denna skyddszon behållas även efter den avtalade femårsperioden och möjligen kan den successivt överföras till äng, vilket diskuterades efter föredraget. Kanske kan man så småningom även plantera ängssilja på denna yta.

Föredragshållarna berättade att Annette Hägnefelt (Nordiskt Genresurscenter) hade rekommenderat att man tillför främmande genmaterial i form av pollen från exempelvis tyska ängssiljor i syfte att minska risken för inavelsdepression (genetisk utarmning). Sådana åtgärder avråddes på grund av risk för utavelsdepression.

Anledningar till ängssiljans försvinnande på sin växtplats diskuterades. En orsak ansågs vara att lokalen har blivit torrare efter täckning av intilliggande dike. Den viktigaste orsaken torde dock vara igenväxning på grund av kraftig tillförsel av näringsämnen från konstgödning av åkermarken. Ängssilja är konkurrenssvag och den kvarvarande växtplatsen (vallen) måste rensas radikalt från snabbväxande örter och buskar. Höstslätter jämte fläckvis bränning är lämpliga skötselåtgärder, vilka utförs genom Länsstyrelsens försorg.

Litteratur:

Andersson, B. & Holmgren, J. 2015: Ängssilja. *Botaniska Notiser* 148(3): 23–27.

Johansson, J. T. & Fröberg, L. 2017: Ängssiljan och dess historia i Skåne. *Botaniska Notiser* 150(4): 5–12.

10:35–10:55 Jakob Sandberg (JS) (Fredriksdals museer och trädgårdar, Helsingborg) redogjorde för museets mångåriga odling av skånska växter. Genom donation från Gisela Trapp (Fredriksdal) till Helsingborgs stad år 1918 kunde ett område på 36 ha anläggas som friluftsmuseum. Inom friluftsmuseet skulle enligt donationsbrevet avsättas en botanisk trädgård och på en yta av 6 ha började under 1930- och 1940-talen en sådan att anläggas under ledning av läroverkslektorn fil.dr Herved Vallin. Trädgården var unik i sitt slag genom att tonvikten lades på skånska växtsamhällen (framför allt ängs- och skogstyper) och växtmaterial hämtades från olika platser i Skåne.

Under de senaste åren har JS, som är ansvarig för de levande samlingarna av vilda växter vid Helsingborgs museer, startat ett omfattande projekt rörande odling av hotade och sällsynta skånska växter. Bland de odlade arterna kan nämnas klubbfibbla (från Genarp), stinkmålla (från Skanör), praktnejlika (från Sandhammaren), klockgentiana (från Vasselund i Hällestad), åkerfibbla (från Revingefältet), spjutsporre (från Dalby Västermark), kalvnos (från Lerhamn), korndådra (från Tolånga), åkerranunkel (från Dalby Västermark), sandnörel (från Lyngsjö), åkermadd (från Revingefältet), fältnocka (från Benestad), sommarklynne (från Mölle kapell) och alvarveronika (från Köpingebro). Frön från detta odlade material har i samarbete med Länsstyrelsen sätts ut på vissa platser i Skåne. Så har till exempel sommarklynne etablerats i reservat i Maglehem.

Odlandet av rödlistade arter sker i samarbete med Länsstyrelsen i Skåne, Lunds botaniska förening och Botaniska trädgården i Lund. Flera privatpersoner har också bidragit med växtmaterial. Gabrielle Rosquist (GR) på Länsstyrelsen har år 2017 utarbetat en plan för detta samarbete kring ex situ-bevarande av rödlistade arter i Skåne.

Förutom bevarandenaspekten är detta odlade material viktigt för undervisningen och för kommunikationen med allmänheten, genom att det tillför mycken kunskap om värdet av den hotade biologiska mångfalden och vikten av att bevara denna.

På Fredriksdal håller man även äldre lantraser av nötkreatur och andra lantbruksdjur. Inte minst äldre raser av nötkreatur kan vara viktiga för bevarande av den biologiska mångfalden, genom deras något annorlunda foderkrav.

Fredriksdal har med början under 1990-talet även utvecklat ett område på 10 ha med historiska markslag såsom ängar, betesmarker och åkrar. De anlagda markslagen kan användas som inspiration för hur växtmiljöer kan anläggas och för att visa de odlade växterna i en mera naturlig kontext, men också erbjuda miljöer där man kan testa hur några av växterna gynnas av olika hävdformer.

Under diskussionen berördes bland annat frågor om lämplig slåttertidpunkt, tid för betesutsläpp samt användning av mindre och lättare typer av moderna röjnings- och slåttermaskiner.

JS initierade även diskussion om hur växter påverkas genom odling i trädgård. Hur påverkas genetiken hos exempelvis årliga och andra kortlivade arter genom mångårig odling?

11:05–11:25 Arne Thell (AT) (Biologiska museet, Lunds universitet) redogjorde för odlandet och utplanteringen av humlesuga *Betonica officinalis* från Stehag i Skåne och Lolland i Danmark. Humlesugan har mycket gamla anor som viktig läkeväxt i Skåne och Danmark. Sålunda gav AT en inledande översikt av den historiska anknytningen mellan humlesugans förekomst i Stehag, författaren och kulturpersonligheten Christiern Pedersen, historieskrivaren Saxo Grammaticus och ärkebiskop Absalon. Humlesuga uppgavs redan år 1534 från Stehag i Skåne, där den under flera perioder under 1700-, 1800- och 1900-talen ansågs vara utdöd men gång på gång återupptäcktes. År 1980 återfanns den av Thomas Karlsson i några få exemplar på en granplanterad före detta betesmark. Efter röjningar och vård utökades kraftigt de kända exemplaren av humlesuga i Stehag, varefter den åter minskade drastiskt på grund av ny igenväxning. De sista 12–15 plantorna sköts nu tillsvidare genom årliga röjningar av växtplatserna. I samband med inventeringar från och med 1980-talet återfanns humlesuga på ytterligare tre platser, som är belägna nära varandra mellan Ullstorp och Stora Kastberga strax nordost om Eslöv. Förutom dessa fyra förekomster finns humlesuga på Kungsmarken, där den har en stabil population. AT har odlat upp ett 30-tal plantor av humlesuga från Stehag. Utplanteringsförsök är planerade att påbörjas under 2018.

Humlesuga var riklig inom ett område på södra delen av Lolland ända fram till 1940-talet, varefter den snabbt minskade. År 2016 kunde två blommande exemplar återfinnas på en av dessa lokaler (Bjerremark), men enbart sterila exemplar på en andra lokal (Vindeholme/Rudbjerggaard). AT tog frön från de båda kända blomskotten och odlade upp i sin trädgård. I samarbete med Lollands kommun och Dansk Botanisk Forening planterades 2017 ett 80-tal humlesugor på växtplatsen Bjerremark. Dessutom planterades ett 40-tal individ på ett par små ängsmarker intill Kristiansminde Feltstation, som tillhör Københavns Universitet. Ytterligare plantor donerades till Dansk Botanisk Forening och privatpersoner. AT håller även material från Bjerremark i egen odling. På lokalen Vindeholme fanns ett blomskott 2017, men detta betades av före fruktsättningen. Denna lokal har visserligen röjts från buskar och högorter, men prognosen för dess framtida överlevnad här är negativ på grund av beskuggning från omgivande höga träd.

Under 1920-talet gjorde Göte Turesson en jämförande genekologisk studie av några svenska populationer av humlesuga. I samarbete med molekylärbiologer vid Lunds universitet har AT ett projekt för att undersöka ifall det med hjälp av DNA går att fastställa ursprungsområden och spridningsvägar för de nordeuropeiska populationerna av humlesuga. Resultaten från denna studie är ännu inte publicerade, men data tyder på en mutation som är unik för några skånska populationer av humlesuga.

Litteratur:

Thell, A. 2016: Humlesugan i Skåne och Danmark under 500 år. *Botaniska Notiser* 149(4): 1–19.

11:35–11:55 Mats Wirén (MW) (Gatukontoret, Malmö kommun) redogjorde för försök att plantera ut skånsk kritsuga *Ajuga genevensis* i och omkring Limhamns kalkbrott. Kalkbrottet

torde ha anlagts inom det forna förekomstområdet för kritsuga strax söder om Malmö. Det är svårt att fastställa var kritsuga växte, men sannolikt var det på ett antal platser dels inom det nuvarande tätortsområdet Limhamn, dels nära gården Elinelund, dels inom det område där kalkbrottet anlades under 1800-talet. Den sista kända spontana förekomsten var en glest almbevuxen vall troligtvis någonstans strax öster eller sydost om kalkbrottets nuvarande östra sida. Vallen röjdes och odlades upp under mitten av 1900-talet och kritsuga har inte säkert observerats där efter 1949. MW visade kartor och flygbilder över området, där sannolikt lämpliga vallar har varit belägna öster om kalkbrottet.

Vid tre tillfällen under vår och höst 2016 och 2017 planterades ett 20-tal individ av kritsuga dels på flera platser med olika jordmån nere i Limhamns kalkbrott, dels ett antal exemplar på två olika lokaler intill kalkbrottet. De planterade exemplaren har dock haft svårigheter att överleva och flera av dem har dött. Minst ett individ blev uppätet av hare eller kanin. Ett annat individ blev sönderkört av en bil. Dessutom är jordmånerna på några av platserna förmodligen olämplig för kritsuga på grund av att den är för torr och har för lågt näringsvärde. Marken i och omkring kalkbrottet består nämligen i princip enbart av hård flintkalksten. Några individ planterades dock på ställen med lite djupare jordmån. Förutom predation från harar och framför allt kaniner kan vår- och sommartorka vara problem.

MW initierade diskussion om bland annat det lämpliga i att plantera ut kritsuga i den skånska naturen. Mötesdeltagarna ansåg att det principiellt inte vore fel så länge som det dels rör sig om skånskt material, dels noggrant registreras var utplanteringarna sker. Det har tidigare föreslagits att man ska registrera utplanteringar av hotade arter på Artportalen. Eftersom utplanteringsställena i och vid kalkbrottet än så länge är inofficiella, bör lokalerna i så fall sekretessbeläggas.

Limhamns kalkbrott härbärgerar bland mycket annat en livskraftig population av grönfläckig padda *Bufo viridis* och på en kort filmsekvens visades en grönfläckig paddhona omgiven av ett antal stridslystna och parningssvultna paddhanar.

Litteratur:

Johansson, J. T. 2017: Kritsuga *Ajuga genevensis* L. i Skåne och på andra håll. *Botaniska Notiser* 150(1): 10–20.

12:05–12:25 Björn Widén (BW) (Biologiska institutionen, Lunds universitet) redogjorde för arbetena med att bevara fältnocka *Tephrosia integrifolia* i Skåne. BW har följt de skånska fältnockorna under perioden 1979–2017. År 1979 startade BW i samarbete med Naturvårdsverket en demografisk studie med ytterst noggrann kartering av fyra förekomster av fältnocka i Skåne: Benestad backar, Kverrestads backar, Ålahaken/Tosteberga (Trolle-Ljungby) samt Grödby (Ivetofta). Varje individ (inklusive alla groddplantor) registrerades och följdes upp under växtsäsongen varje år fram till och med juli 1983. Därefter gjordes enbart extensiva undersökningar av populationerna. BW räknade även ut halveringstider (mellan sju och 40 år) för fältnockornas överlevnad på de fyra växtplatserna.

Från att ha funnits i ett 30-tal socknar 1840 har antalet lokaler för fältnocka i Skåne sjunkit till fem under senare år och antalet spontana förekomster torde vara ännu mindre 2018 (kanske bara tre).

Dynamiken hos fältnocka är betydligt mera komplicerad än vad man förut har trott och en cyklisk dynamik är antagligen den naturliga. Undersökningarna visade att fröna groor successivt under först hösten och sedan tidig vår efter bildandet. Ingen fröeserv verkar byggas upp. Groddplantorna är mycket känsliga för torka och särskilt torra vårar och somrar innebär en i stort sett 100-procentig dödlighet hos fältnockans groddplantor. Däremot kan nederbördsrika år innebära stor överlevnad med riklig blomning, frösättning och groning. Efter svår torka, såsom 1983 och 1992, dör i stort sett alla grodd- och ungpantor av fältnocka och även äldre plantor har svårt att återhämta sig på flertalet lokaler. Blomningen blir således mycket ojämn mellan olika år. Nederbörden synkroniserar dock blomningen och åren efter hög nederbörd kan ge en rik blomning. Som exempel nämndes att det på Tosteberga-lokalen fanns över 8000 blomstänglar vissa år på 1980-talet.

BW redogjorde för några av de viktigaste anledningarna till minskningen. En sådan är artens dynamik. Fältnockan har en vertikal flerårig jordstam med en eller flera rosetter och blomskott i toppen. I naturen bildas vanligtvis bara ett blomskott, som dör efter blomningen. Plantan är så försvagad efter blomningen att det kan ta flera år innan den orkar blomma på nytt. I odling kan däremot flera vegetativa rosetter bildas och även flera blommande skott, men i naturen är skottbildningen starkt begränsad och ofta dör de ovanjordiska delarna helt. Groddplantor etableras mycket sällan och då troligen enbart på blottad mark med lämplig fuktighet. Arten är lättodlad och lätt att föröka, men problemen uppkommer direkt efter utplantering.

BW har odlat upp fältnocka från kvarvarande lokaler och under oktober månad 1999–2006 har samtliga lokaler förstärkts med mellan 1000 och 5000 plantor. Stora delar av utplanteringarna spolierades av vårtorka, men i vissa fall även av kaniner och harar som åt upp de frodigaste plantorna (ungefär en tredjedel åts upp under första vinterhalvåret i Tosteberga). I Benestad och Edenryd har utplanteringarna överlevt, medan spontan fältnocka bara tycks finnas kvar som enstaka sterila bladrossetter i Benestad. I Kverrestad och Tosteberga tycks utplanteringarna i stort sett ha försvunnit. Under de senaste åren har även spanska skogssniglar ("mördarsniglar") ätit på fältnockorna, framför allt i Benestad.

I princip är läget mycket negativt för fältnockans överlevnad i Skåne. BW är övertygad om att arten fick spridning i Sverige som åkerogräs, kanske under järnåldern, och det finns ett klart samband mellan fältnockans utbredning i Skåne och förekomsten av järnåldersbosättningar. Arten har lyckats överleva ända fram till nutiden på vissa lokaler med lämpligt klimat, extensivt kreatursbete/tramp och lämplig kalkrik jordmån, markfuktighet och markblottor. Arten är mycket konkurrenssvag och särskilt omkring stenar och i kanten av buskage på betesmarkerna har den överlevt och kunnat blomma.

Under efterföljande diskussion föreslog BW att man kanske borde vända på de översta decimetrarna av jorden, för att få fram öppen mark med bra förutsättning för frögroning (jord ej eutrofierad av luftburet kväve). Viktigt är även att inte bara kasta ut frön utan man måste

omsorgsfullt plantera exemplaren där betingelserna är optimala, om man vill att de ska kunna etablera sig.

Lunchen intogs ungefär 12:45–13:30 och till denna serverades smörgåstårta och mineralvatten.

JS och ÅS informerade om att Lunds botaniska förening planerar en **rundvandring i Fredriksdals botaniska trädgård den 2 juni** med tonvikten lagd på odlingarna av hotade och sällsynta växter. Deltagarantalet kommer att vara begränsat.

MW inbjöd Lunds botaniska förening till en **exkursion i Limhamns kalkbrott** någon gång vid månadsskiftet augusti/september. Datum fastställs senare.

Diskussion

Därefter återupptogs diskussionen kring risken för genetisk utarmning (inavelsdepression) hos skånsk ängssilja. Argumenten mot förslaget att föra in främmande genmaterial är så starka att mötet bestämt avrådde från det. MW påpekade att introduktion av främmande genmaterial rentav kan vara skadligt och i värsta fall kan man råka få in defekta genvarianter, som kan vålla sjukdomar eller annat negativt hos skånsk ängssilja. BW nämnde att det har gått alltför kort tid för att någon inavelsdepression ska vara mätbar hos de skånska växtpopulationerna. Någon sådan kan alltså inte med säkerhet fastställas för ängssilja.

GR berättade att Sverige har ett uppdrag beträffande genetisk, artmässig och ekologisk biodiversitet. Hon ställde också frågan om huruvida det överhuvudtaget finns någon anledning till att föra in utländskt genmaterial. GR poängterade att man inte ska sprida genetiskt främmande material i onödan, eftersom detta även kan minska allmänhetens tilltro till artbevarandeprojekten. Hon undrade också ifall det finns någon allmän definierad policy i Sverige för odling och utplantering av arter.

BW påpekade att öppenhet är viktig och verksamheten måste grundas på väldefinierade seriösa forskningsprojekt.

Enligt AT härstammar den humlesuga som har planterats in på Holma ängar nordväst om Höör från England. Frågan uppkom då om huruvida man ska utrota humlesugan vid Höör och kanske ersätta den med skånskt material. Emil Åsegård (EÅ) ansåg dock att man inte bör ”spilla krut” på det, utan använda de begränsade tillgängliga medlen på viktigare projekt.

MW betonade att kännedom om ursprunget hos det odlade (och utplanterade) materialet är kritiskt viktigt.

Charlotte Wigermo (CW) påpekade att Lunds botaniska förening måste vara tydlig med sina åtgärder och projekt.

Mötesdeltagarna övergick därefter till att diskutera de frågeställningar som var definierade på kallelsen.

● Kan man rädda hotade arter genom att odla och plantera/så dem på deras naturliga lokaler? Kommer det i framtiden att finnas kvar lämpliga områden i Skåne där man kan så eller plantera de hotade arterna? Eutrofieringen av markerna blir ett allt större problem, liksom kanske klimatförändringen. Är ”asylor” ett alternativ? Asylor är platser som inte har hyst arterna förut, men som har iordningställts som reservlokaler. Det finns t.ex. flera åkrar i Skåne som fungerar som asylor för insådda hotade ogräs.

GR: Trafikverket/Vägverket och Länsstyrelsen diskuterar samarbete rörande etablering av ”gammaldags” biotoper på nya ytor.

BW: Denna diskussion mellan Länsstyrelsen och Vägverket har förts under många år, men det har gått trögt. Rutinerna har inte gått att ändra.

Mats Runeson (MR): Skötselåtgärderna skrivs in i detalj i kontrakten med entreprenörerna och dessa uppgifter går därefter inte att ändra.

CW: Man måste tänka på detta i samband med upphandlingen, så att korrekt skötselplan skrivs in i kontraktet.

Flera av mötesdeltagarna instämde i detta.

MW: Man måste uppvakta kommunerna mycket mera än vad som hittills har gjorts. Kontakterna med Lunds botaniska förening är ytterst viktiga. MW anförde exempel från Malmö, där man skulle kunna så in hotade åkerogräs på små ytor i stället för att som hittills plantera dessa med parkväxter. Ytor med ängsvegetation skulle också kunna anläggas. Detta gynnar även insektfaunan.

CW med flera: Kommunal mark bör utnyttjas mycket mera till den biologiska mångfalden.

ÅS: Man måste vara mera kreativ i detta avseende.

GR: Hur ska man ställa sig till att använda annat än strikt lokalt frömateriale? Ska man exempelvis tillåta att frön från Malmötrakten sås ut i Kristianstad?

EÅ: Om man lyckas få hotade sydsvenska arter att öka sin numerär, får man då sprida dessa till mellersta och norra Sverige? Var går gränsen mellan ”främmande” material och lokal proveniens?

MW: Det är viktigare att beakta genetisk likhet än geografisk närhet. Om danskt eller tyskt material är mera likt det skånska än vad uppsvenskt material är, så bör man använda det förra i stället.

BW: Dokumentationen är helt avgörande och måste alltid vara noggrann. Diskussionen om att hindra utplantering av främmande material bör komma in i samhällsdebatten.

Lars Fröberg (LF): Det finns risk för att transplantationer (omflyttningar av vilda växter) kan rättfärdiga exploatering. På Gotland föreslog någon chef på Nordkalk att man kunde flytta på ett stenblock med en hotad lav till ett ställe där det inte skulle brytas kalk.

MR: Företaget Pratensis' policy är att dess odlade arter ska vara allmänt förekommande. I vissa fall odlar dock Pratensis sällsynta arter efter beställning.

Leif Runeson (LR): Hö från Kungsmarken har lagts ut på vallar intill MaxIV-anläggningen, men någon dokumentation har inte skett. Dessutom har kommunen slagit vegetationen där vid fel tidpunkt, så att de intressanta arterna nu har försvunnit.

CW: Dokumentation kan och måste ske i Artportalen.

Barbro Ahlner (BA): Vad gör man när man inte hittar kompetenta personer på kommunförvaltningen? Det har uppstått problem med kompetensen exempelvis i samband med de nya bestämmelserna om kommunernas Ansvarsarter.

JS: Det är viktigt att "fånga upp" privata markägare, som har resurser och som undrar över lämpliga åtgärder för att rädda hotade arter. Förbindelselänkar till kunniga biologer bör finnas, så att intresserade markägare kan få snabb effektiv hjälp. Markägare kan och vill ofta bistå med skötsel, betesdjur etc., men vet inte vart de ska vända sig för att få information.

MW: Ska man när det gäller biologisk mångfald i tätorter bara använda lokala arter i till exempel "ängsblandningar"?

GR: "Invasiva arter" är i dag ett snävt begrepp. Vilka arter är potentiellt invasiva? Upplysning om sådana arter är också viktig och vi behöver mera resurser till att stoppa invasiva arter. "Svartlistor" används i Norge, men är inte tillåtna i EU-landet Sverige.

MR och MW: I Malmö och Hässleholm pågår projekt med små markremsor här och där, på vilka vildväxter ska odlas.

Börje Carlsson: Lundabygdens Naturvårdsförening uppmuntrar villaägarna till att odla pollinerarvänliga blommor. Men vilka arter ska man i så fall odla? Vilka arter gynnar pollinerande insekter?

BW: Vi vill bevara biologisk mångfald. Då finns det mycket som man kan göra med små resurser och utanför projekten om hotade arter. Små insatser kan öka den biologiska mångfalden oerhört. Som exempel kan jag nämna 35 års skötsel av en före detta åkermark i Småland, där vi har sått in ängsväxter, men där även många arter har vandrat in spontant. Ytor på några kvadratmeter har täckts med plast under två år, varefter plasten har flyttats runt till olika ställen. Detta har hindrat expansiva gräs och andra arter från att ta över och i stället gynnat många andra ängsarter.

EÅ: Det fungerar kanske på näringsfattigare jordar. Men problemet i Skånes bördiga slättbygder är att sällsynta arter dör ut om jorden är alltför näringsrik. Här är sandmarker mycket bättre. Men vi vet tyvärr alltför lite om betydelsen av till exempel kväve- och fosforhalter i marken.

JS och MW: Vad gör man av allt hö som skördas? Mycket av det körs till rötning och det används som energikälla. Hö från Limhamn körs i dag till Jordberga för bearbetning med allt vad det innebär av utsläpp och extrakostnader. Man kan lägga det på hög i stället.

MR: Vi vet tyvärr inget om förutsättningarna för höspredning i förhållande till ”höartsmångfald” efter höspredningen.

MW: Hur ska man billigt och enkelt kunna anlägga en mager äng på fet mark? Vem kan man kontakta för information?

MR: Ett sätt är att schakta bort matjordslagret. Det är svårt att få tag på mager jord i södra Skåne.

MW: Vi behöver en skrift som innehåller information om hur man anlägger ängar.

ÅS påpekade att klockan nu var 15:00 och mötet tyvärr måste avslutas. Eftersom bara någon enstaka diskussionspunkt av de listade hade genomlysts, beslöts att diskussionen skulle fortsätta den sista lördagen i oktober (27/10) på samma plats kl. 10:00.

ÅS tackade deltagarna och avslutade mötet.

Sammanfattning av eftermiddagens diskussion

Några väldefinierade svar på frågeställningarna i punkten ovan (första punkten på den allmänna diskussionens dagordning) definierades egentligen inte. Däremot dryftades många andra angelägna ämnen.

Vägranter fungerar på vissa håll i Sverige som reträttplatser för ängs- och hedväxter. I Skåne sköts vägranterna vanligtvis inte på ett sådant sätt så att de kan fylla den funktionen och här bör man påverka beslutsfattarna på Trafikverket, så att en ändring av policy kan ske.

Kreativa samtal med ansvariga på kommunerna bör föras i högre grad än hittills, så att kommunal mark kan reserveras för t.ex. ängs- och hedfragment.

På näringsfattig mark kan man med små resurser åstadkomma utmärkt växtgrund för sällsynta och hotade ängs- och hedväxter. Ett stort problem i framför allt Skånes slättbygder är dock att marken numera är alltför näringsrik för att sådana växter ska kunna överleva utan att bli utkonkurrerade av snabbväxande arter. En handledning i att anlägga t.ex. ängar hade varit välkommen.

Det bör finnas en allmänt fungerande policy för hantering av främmande växtmaterial. I stället bör i görligaste mån lokalnära/regionalt material användas för anläggande av t.ex. ängs- och hedmarker. Gränserna mellan ”lokalt” och ”främmande” material bör definieras.

Alla utplanteringar och utsåningar måste ovillkorligen dokumenteras noggrant exempelvis via Artportalen. Dokumentationen ska gälla framför allt härkomst/ursprung, tid för utplantering, vilka som är ansvariga för utplanteringen och var fullständig dokumentation bevaras.

Vid protokollet

Jan Thomas Johansson

Lund, 2018-02-08